

Nota van Antwoord zienswijzen wijziging winningsplan Zuidwending 2025-2035

Versie 7 oktober 2025

Kenmerk: V-65184

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
<i>1</i>			<i>Planmatig beheer</i>
1a	002	Zienswijze	Indiener stelt dat er duidelijkheid moet zijn over de toekomst van de zoutwinning in Zuidwending. Op dit moment zijn er in Zuidwending 16 cavernes ontwikkeld: 9 voor zoutwinning en 7 voor gasopslag. Van de 9 zoutwinningscavernes zijn er momenteel 8 actief in gebruik. Uit het TNO-advies blijkt dat het technisch potentieel voor het aantal cavernes in de zoutkoepel zeer groot is, met een bandbreedte van 50 tot 104 mogelijke cavernes.
		Antwoord	Dit besluit heeft enkel betrekking op de 9 bestaande cavernes ZW1 tot en met ZW9. Daarnaast zijn er in Zuidwending 7 cavernes in gebruik voor opslag van stoffen. Indien Nobian meer cavernes wil aanleggen zal Nobian hiervoor een nieuw winningsplan moeten indienen. Om tussen betrokken overheden (Rijk, provincie, gemeenten, waterschap) en operators (Nobian/Gasunie) het gesprek te voeren over de (mogelijke) ontwikkelingen in het gebied in de komende jaren wordt er een (langjarig) gebiedsproces ingericht. De eerste gesprekken met decentrale overheden over de inrichting van een gesprekstafel en de daar te agenderen onderwerpen zijn inmiddels opgestart.
1b	007	Zienswijze	De gemeente Veendam stelt dat Nobian actief zout wint uit de cavernes ZW2 tot en met ZW9. Caverne ZW1 heeft de maximale diameter bereikt en hieruit wordt niet meer actief pekkel onttrokken. In ZW1 vindt echter nog wel gecontroleerd aflatens plaats om de drukontwikkeling te beheersen. Op pagina 7 van het besluit staat dat ook de zogenaamde passieve winning door het gecontroleerd aflatens van pekkel winning is. Dit is echter niet in lijn met hetgeen op pagina 5 staat dat Nobian de zoutproductie uit 8 van de 9 bestaande zoutwinningscavernes kan verlengen tot en met 2035. Hierdoor stelt de gemeente dat de passieve winning van pekkel uit caverne ZW1 niet is geregeld in het besluit.
		Antwoord	Dit besluit heeft betrekking op de actieve en passieve winning uit de cavernes ZW2 tot en met ZW9 en de passieve winning uit de caverne ZW1. De passieve winning van pekkel uit caverne ZW1 is daardoor ook vastgelegd in het besluit.
1c	007	Zienswijze	De gemeente Veendam vindt dat in deze procedure in de overwegingen expliciet moet worden vermeld dat het boren en de zoutwinning nu en in de toekomst niet onder gebouwen en percelen van inwoners plaatsvindt.
		Antwoord	De cavernes uit dit winningsplan zijn niet onder gebouwen gesitueerd anders dan van Nobian. Dit besluit heeft geen betrekking op eventuele toekomstige cavernes.
		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen geven geen aanleiding om het ontwerpbesluit te wijzigen.

2			<i>Bodemdaling</i>
2a	002	Zienswijze	Indiener stelt dat Nobian de monitoring en rapportage momenteel zelf uitvoert. Indiener stelt dat deze monitoring onafhankelijk uitgevoerd en getoetst moet worden om de betrouwbaarheid en transparantie te waarborgen. Indiener stelt dat duidelijkheid over de rol van SodM in dit proces nodig is en vraagt om voorstellen voor een structurele onafhankelijke toetsing van de meetresultaten. Het is onwenselijk dat de omgeving volledig afhankelijk blijft van Nobian voor het leveren van deze gegevens. Structurele betrokkenheid van de gemeente, inwoners en lokale organisaties bij monitoring, evaluatie en besluitvorming is noodzakelijk voor draagvlak en vertrouwen.
		Antwoord	Nobian is op grond van artikel 41 van de Mijnbouwwet en de artikelen 30 en 31 van het Mijnbouwbesluit verantwoordelijk voor het meten van de bodemdaling tot einde winning, en de daaropvolgende 30 jaar. Nobian moet ter uitvoering van artikel 41 van de Mijnbouwwet en de artikelen 30 en 31 van de Mijnbouwbesluit bodemdalingsmetingen uitvoeren conform het meetplan Uitbreiding Winningsvergunning Adolf van Nassau III (Zuidwending Nobian). Nobian actualiseert dit meetplan jaarlijks en stuurt dit ter instemming aan SodM. Nobian biedt ook de resultaten van de bodemdalingsmetingen en een analyse daarvan aan SodM, die dit vervolgens publiceert via www.nlog.nl. Op deze website is ook het meetplan te raadplegen. SodM houdt toezicht op de bodemdaling en de metingen die Nobian uitvoert.
2b	007	Zienswijze	De gemeente Veendam stelt dat in het ontwerpbesluit de extra bodemdaling door de extra winning maximaal 8 cm is. De totale bodemdaling wordt niet genoemd. De gemeente stelt dat dit komt doordat de Mijnbouwwet nu eenmaal zo in elkaar zit. Immers de beschikking volgt de aanvraag, maar toch vindt de gemeente dit enigszins onduidelijk. De gemeente stelt dat de totale bodemdaling in de overwegingen moet worden benoemd.
		Antwoord	De mate van bodemdaling op de lange termijn is afhankelijk van de manier van afsluiten van cavernes. In het winningsplan wordt met name ingegaan op het zogenaamd 'hard afsluiten' van de cavernes, na een periode van 30 jaar van gecontroleerd aflaten van pekel om de druk te verlagen. De bodemdaling voor de lange termijn kan veranderen door een andere manier of een ander moment van afsluiten. Op basis van het model van DEEP.KBB 2023 heeft Nobian de inschatting van de bodemdaling in het diepste punt van de kom voor de zichtjaren 2050, 2075, 2100, 2125, 2150, 2200 en 2250 berekend. Om de bandbreedtes in kruipeigenschappen mee te nemen is uitgegaan van twee scenario's: het verwachte bodemdalingsscenario en een conservatief scenario. Uitgaande van het hard afsluiten van de caverne na een periode van 30

			jaar van gecontroleerd aflaten van pekel zal de bodemdaling zoutwinning in 2250 tussen de 41,1 en 107,1 cm bedragen sinds de start van de winning. Hierbij wordt opgemerkt dat indien de actieve winning in 2025 wordt beëindigd dit tussen de 33 en 99 cm zal zijn.
		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen geven geen aanleiding om het ontwerpbesluit te wijzigen.

3			<i>Schade door bodembeweging</i>
3a	002	Zienswijze	Indiener stelt dat uit rapporten van TNO en SodM blijkt dat bodemdaling door zoutwinning in theorie komvormig is, maar dat in de praktijk altijd sprake is van differentiële zakkings. Dit leidt tot verhoogde risico's op scheurvorming, verzakking en schade aan woningen, bedrijven, wegen, leidingen en watergangen. De praktijk in Twente en Zuidwending laat zien dat schadegevallen daadwerkelijk voorkomen en dat er jaarlijks tientallen schadeclaims worden toegekend. De huidige schadeafhandeling is voor inwoners vaak complex en tijdrovend. Indiener stelt dat er een laagdrempelige, onafhankelijke en snelle schadeafhandeling moet komen, met omgekeerde bewijslast, zoals ook bij de gaswinning in Groningen is ingevoerd.
		Antwoord	Uit de adviezen van SodM en TNO-AGE leid ik af dat het risico op directe schade aan gebouwen door bodemdaling en bodemtrillingen beperkt is. Het seismisch risico is laag. Daarnaast zal de bodemdaling die aan de oppervlakte ontstaat als gevolg van de zoutwinning zeer gelijkmatig vormen. Op basis hiervan beïnvloedt de bodemdaling de veiligheid van omwonenden niet. De differentiële zakkings als gevolg van zoutwinning blijkt niet uit de praktijk. Uit gegevens van de Commissie Mijnbouwschade blijkt dat er geen tientallen schadeclaims toegekend worden aan zoutwinning in Twente en Zuidwending.
3b	002	Zienswijze	Indiener stelt dat er een snelle, onafhankelijke schadeafhandeling moet zijn met omgekeerde bewijslast en een blijvend schadefonds.
		Antwoord	Het gebied waarop dit winningsplan betrekking heeft, ligt in het gebied waarbinnen het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) schademeldingen afhandelt. De inwoners nabij de zoutwinning Zuidwending kunnen schade waarvan zij denken dat die door mijnbouw is veroorzaakt, melden bij het IMG of de Commissie Mijnbouwschade (CM). Deze instanties handelen de schademeldingen zorgvuldig af waarbij de CM het ruimhartige toekenningsbeleid van het IMG ook in de praktijk toepast. Het bestaande micro-seismisch meetnetwerk signaleert eventuele bodemtrillingen door de zoutwinning goed en wijst deze toe aan de juiste mijnbouwactiviteit, hetgeen de afhandeling van schade vergemakkelijkt. Om de schadeafhandeling menselijker, milder en makkelijker te maken willen het IMG en de CM bewoners niet meer doorverwijzen. Zij hebben daarom na een gezamenlijke verkenning besloten

			de samenwerking verder te intensiveren en te gaan werken met een één-loket-werkwijze. Het uitgangspunt hierbij is dat bewoners niet meer te maken krijgen met verschillende procedures bij twee instanties, maar na één procedure uitsluitel krijgen over alle schade. Naar verwachting is deze werkwijze dit jaar gereed. Alleen als de bewoner zelf kiest voor een maatwerkbeoordeling van zijn of haar schade of door het IMG geconstateerd wordt dat de schade niet is veroorzaakt door het Groningenveld of de gasopslagen Norg en Grijskerk, maar mogelijk wel door andere mijnbouwactiviteiten, wordt de CM betrokken bij de beoordeling van de schade. Dit komt zelden voor.
3c	002	Zienswijze	Indiener stelt dat er onvoorwaardelijke en juridisch bindende garanties moeten zijn dat Nobian en haar rechtsopvolgers, evenals de Staat, ook na beëindiging van de winning volledig aansprakelijk blijven voor alle schade die voortvloeit uit de mijnbouwactiviteiten, ook indien deze zich pas jaren later manifesteren. Het is onacceptabel dat de aansprakelijkheid vervalt zodra het bedrijf stopt met mijnbouw en de verantwoordelijkheid voor de gevolgen moet blijvend en afdwingbaar zijn. Daarnaast dient er een adequaat en toereikend schadefonds te worden ingesteld dat ook op lange termijn beschikbaar blijft om eventuele schade te vergoeden. De overheid dient actief toezicht te houden op de naleving van de vergunningsvoorwaarden en de bescherming van de belangen van de omgeving.
		Antwoord	De aansprakelijkheid voor schade als gevolg van mijnbouwactiviteiten is geregeld in artikel 177, van het Burgerlijk Wetboek 6. Hieruit volgt dat Nobian risicoaansprakelijk is voor schade die ontstaat door de zoutwinning in Zuidwending. Voor het geval Nobian of diens rechtsopvolger betalingsproblemen heeft, failliet is verklaard of niet meer bestaat, heeft de overheid een Waarborgfonds Mijnbouwschade opgericht. Dit fonds is bedoeld als vangnet voor bewoners die schade hebben door de zoutwinning, maar dit niet meer op Nobian of haar rechtsopvolger kan verhalen.
3d	004	Zienswijze	Indiener stelt dat de verwachte bodemdaling kan oplopen tot 80 centimeter. Dit brengt risico's mee voor funderingen, riolering en waterbeheer. Doordat de bodem komvormig en soms ongelijk verzakt bestaat er tevens een risico op schade aan de huizen van inwoners. Ook de veranderingen in de waterhuishouding kunnen uiteindelijk leiden tot overlast en schade. Voor bewoners is het in de praktijk erg moeilijk om schade die veroorzaakt wordt door zoutwinning te bewijzen en vergoed te krijgen. Voor inwoners van een gebied waar zout gewonnen wordt moet, net als voor inwoners van een gebied waar gas gewonnen werd, een omgekeerde bewijslast gelden. Het valt niet uit te leggen waarom deze omgekeerde bewijslast niet geldt voor zoutwinning. Inwoners moeten kunnen rekenen op een snelle, eerlijke en laagdrempelige schadeafhandeling.
		Antwoord	Uit de adviezen van SodM en TNO-AGE leid ik af dat het risico op directe schade aan funderingen door bodemdaling en bodemtrillingen beperkt is. Het seismisch risico is laag. Daarnaast zal de

			bodemdalingskom die aan de oppervlakte ontstaat als gevolg van de zoutwinning zeer gelijkmatig vormen. Op basis hiervan beïnvloedt de bodemdaling de veiligheid van omwonenden niet. Bodemdaling kan leiden tot indirecte schade aan rioleringen en waterhuishouding doordat bodemdaling tot gevolg heeft dat de grondwaterstand relatief hoger komt te staan. Ook kan het leiden tot noodzakelijke aanpassingen van infrastructurele werken. Het waterschap beheert het waterpeil in het gebied en bepaalt of en hoe het waterpeil mee zakt. Goede afspraken tussen het waterschap, de andere decentrale overheden en Nobian over de nadere gevolgen van de bodemdaling in het gebied, de benodigde beheersmaatregelen en de kostenverdeling daarvan zijn belangrijk. Nobian dient de gebruikelijke afstemming met het waterschap en alle andere decentrale overheden voort te zetten. Nobian en het waterschap werken aan een overeenkomst over het vergoeden van door het waterschap te maken kosten voor het waterbeheer als gevolg van de bodemdaling door de zoutwinning van Nobian.
		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen geven geen aanleiding om het ontwerpbesluit te wijzigen.

4			<i>Wijze van afsluiten van cavernes</i>
4a	001, 003	Zienswijze	De provincie Groningen en de gemeente Pekela stellen dat de minister in het besluit een voorwaarde op moet nemen dat de minister een positieve beoordeling van de onderzoeken voorwaardelijk stelt voor de daaropvolgende vijf jaren van de vergunning. Voor een objectieve beoordeling daarvan roept de provincie op een onafhankelijk expertpanel te vormen, waar de provincie actief bij betrokken wordt.
		Antwoord	Ik schrijf voor dat Nobian binnen 5 jaar een plan voor het veilig afsluiten van de cavernes ter goedkeuring indient bij mij, op basis van de op dat moment beschikbare resultaten van het onderzoek. Het plan wordt voor advies in ieder geval voorgelegd aan SodM en TNO-AGE. Het plan bevat een beschrijving en onderbouwing van: - de periode van gecontroleerd aflaten van pekkel uit de cavernes; - een planning op hoofdlijnen van het afsluiten van de cavernes op basis van mijlpalen; - de verwachte effecten ten aanzien van bodembeweging en het volume pekkel dat in de ondiepe ondergrond kan doordringen als gevolg van de wijze van afsluiten van de cavernes; - de te treffen mitigerende maatregelen met het oog op de verwachte effecten ten aanzien van bodembeweging en het volume pekkel dat in de ondiepe ondergrond kan doordringen als gevolg van de wijze van afsluiten van de cavernes; - de specifieke wijze van afsluiting per caverne;

			- de wijze en frequentie van de uit te voeren metingen in de cavernes ten behoeve van de cavernestabiliteit tijdens de periode van gecontroleerd aflaten van pekela uit de cavernes. Ten opzichte van het ontwerpbesluit heb ik de voorschriften aangepast.
4b	001, 003	Zienswijze	De provincie Groningen en de gemeente Pekela stellen dat de voorschriften een ontbindende werking moeten krijgen in het besluit, indien Nobian niet tijdig aan deze voorschriften en daarvoor geldende termijnen voldoet. In dat geval zou de vergunning moeten worden ingetrokken.
		Antwoord	In het algemeen geldt dat Nobian zich moet houden aan het winningsplan waarmee ik via dit besluit heb ingestemd en de voorschriften en beperkingen die ik daaraan verbind met dit besluit. Indien Nobian dat niet doet, dan kan SodM daarop handhaven. Het is daarom niet nodig om ontbindende voorwaarden in het besluit op te nemen. Daarnaast kan ik de instemming intrekken of wijzigen op grond van artikel 36, derde lid, van de Mijnbouwwet, als sprake is van een veranderde omstandigheid of gewijzigd inzicht in de beoordeling van de veiligheid, planmatig gebruik of beheer of de nadelige gevolgen voor natuur en milieu. Een gewijzigd inzicht ten aanzien van die beoordeling van de gevolgen van de voortzetting van de actieve winning op de wijze van afsluiten kan ook blijken uit het onderzoek of de tussentijdse resultaten daarvan. Het uitvoeren van het onderzoek draagt daarom bij aan de mogelijkheden voor het nemen van maatregelen ten aanzien van de voortzetting van de actieve winning de komende tien jaar. Dit heb ik nader toegelicht in het definitieve besluit.
4c	001, 003	Zienswijze	De provincie Groningen en de gemeente Pekela stellen dat in het belang van de opbouw van ontbrekende kennis, praktijkervaring en ontstane gevoelens van onzekerheid over het afsluitvraagstuk, naast de aan Nobian opgelegde voorwaarden, ook bij de uitvoering van onafhankelijk onderzoek, aandacht moet zijn voor het laagdrempelig tussentijds delen van resultaten van het onderzoek met de inwoners van het gebied.
		Antwoord	Ik ben het met de provincie Groningen en de gemeente Pekela eens dat inwoners in het gebied geïnformeerd moeten worden over de resultaten van het onderzoek. Ik zal bezien of in het door Nobian op te stellen plan van aanpak van het onderzoek, hier aandacht voor kan zijn.
4d	002	Zienswijze	Indiener stelt dat SodM in haar advies expliciet aangeeft dat Nobian onvoldoende heeft aangetoond dat de cavernes na afloop van de winning veilig en duurzaam kunnen worden afgesloten. De risico's op lekkage van pekela, verzilting van grond- en oppervlaktewater en instabiliteit van de ondergrond zijn reëel en onvoldoende onderbouwd. Het voorzorgsprincipe, zoals vastgelegd in Europese en nationale wetgeving, vereist dat bij wetenschappelijke onzekerheid over ernstige risico's aan mens en milieu, terughoudendheid wordt betracht en preventieve maatregelen worden genomen. Indiener stelt dat het onzorgvuldig is dat de minister dit principe slechts gedeeltelijk toepast door de winning toe te staan zolang Nobian binnen vijf jaar met een overtuigend plan moet komen.

		Antwoord	SodM geeft in haar advies aan dat het niet wenselijk is dat de cavernes een groter volume krijgen omdat dit het effect van een eventuele pekellekkage kan vergroten. Grotere cavernes bevatten meer pek. Daarom heb ik Nobian de verschillen laten onderzoeken in effecten na afsluiten tussen einde winning in 2025, en einde actieve winning in 2035. Nobian heeft een onafhankelijke groep van toonaangevende internationale experts op het gebied van zoutwinning (het Cavern Closure Consortium - CCC) opdracht gegeven tot onderzoek naar het afsluiten van cavernes. De onderzoeken bevatten de nieuwste wetenschappelijke inzichten. Nobian heeft een statement van het CCC ingediend dat beschrijft hoe het doorgroeien van een caverne de kans op scheurvorming beïnvloedt, waarbij uitgegaan wordt van dilatatie. Het CCC-statement concludeert dat het risico op dilatatie en de kans op scheurvorming door doorgroei in het 2040 scenario kleiner is dan in het 2025 scenario. Indien er een scheur plaatsvindt, kan er wel meer pek uitstromen door 10 jaar door te gaan met de winning. De kans op scheurvorming wordt dus niet groter, het mogelijke effect van pekellekkage uit de caverne wel. Echter, omdat de kans op scheurvorming zeer klein is en niet groter wordt, geeft dit niet een significante verhoging van het risico. Tevens blijkt dat het mogelijk effect van een dergelijke scheur op de grondwaterkwaliteit verwaarloosbaar klein is. Tussen de bovenliggende zoutlaag en de ondiepe ondergrond, bevinden zich meerdere afsluitende lagen. Om eventuele onzekerheden verder te verkleinen, zijn in het besluit voorschriften opgenomen die Nobian verplichten om nader onderzoek te doen naar het afsluiten van de cavernes.
4e	002	Zienswijze	Indiener stelt dat in het ontwerpbesluit is voorgesteld om Nobian 5 jaar de tijd te geven om, onder onafhankelijke toetsing door SodM en TNO, overtuigend aan te tonen dat afstuiting veilig kan plaatsvinden. Indiener stelt dat deze termijn van 5 jaar te lang is gezien de urgentie van de veiligheids- en milieukwesties en pleiten daarom voor een verkorting naar 2 jaar, zodat er sneller duidelijkheid en zekerheid is voor de omgeving.
		Antwoord	Het verplichten van het afronden van het onderzoek naar het afsluiten binnen 2 jaar is, gezien de hoeveelheid onderzoek die Nobian moet verrichten niet mogelijk. Voor het uitvoeren van het onderzoek is meer tijd nodig. Door jaarlijkse verplichte rapportages wordt de voortgang van het onderzoek nauwkeurig gevolgd. SodM en TNO worden betrokken bij het onderzoek en de jaarlijkse rapportages.
4f	002	Zienswijze	Indiener stelt dat de vergunning tussentijds moet kunnen worden aangepast of ingetrokken bij nieuwe risico's, schadegevallen of als Nobian niet aan de gestelde voorwaarden voldoet.
		Antwoord	Indien er sprake is van gewijzigde omstandigheden of nieuwe inzichten kan ik op grond van artikel 36, derde lid, van de Mijnbouwwet kan ik mijn in stemming wijzigen of intrekken.
4g	004	Zienswijze	Indiener stelt dat SodM en TNO adviseren dat onvoldoende zekerheid bestaat over veilige afsluiting van cavernes na winning. Juist in deze context is het voorzorgsprincipe uit het Europees en nationaal milieurecht van toepassing. Indiener verzoekt om, conform dit voorzorgsprincipe pas

			toestemming te geven voor voortzetting van de winning als onafhankelijke toetsing aantoont dat afsluiting duurzaam en veilig kan plaatsvinden. Er moeten tussentijdse toets-momenten met opschortende werking worden opgenomen in de vergunning. Intrekking van de vergunning moet mogelijk worden gemaakt bij ernstige tekortkomingen of nieuwe risico's.
		Antwoord	In het besluit heb ik voorgeschreven dat Nobian een plan van aanpak bij mij moet indienen voor het verdere onderzoek. Over dit onderzoek moet Nobian jaarlijks rapporteren. Na 5 jaar onderzoek moet Nobian een actualisatie van het plan hoe de cavernes worden afgesloten indienen. In het algemeen geldt dat Nobian zich moet houden aan het winningsplan waarmee ik via dit besluit heb ingestemd en de voorschriften en beperkingen die ik daaraan verbind met dit besluit. Indien Nobian dat niet doet, dan kan SodM daarop handhaven. Daarnaast kan ik de instemming intrekken of wijzigen op grond van artikel 36, derde lid, van de Mijnbouwwet, als sprake is van een veranderde omstandigheid of gewijzigd inzicht in de beoordeling van de veiligheid, planmatig gebruik of beheer of de nadelige gevolgen voor natuur en milieu. Een gewijzigd inzicht ten aanzien van die beoordeling van de gevolgen van de voortzetting van de actieve winning op de wijze van afsluiten kan ook blijken uit het onderzoek of de tussentijdse resultaten daarvan. Het uitvoeren van het onderzoek draagt daarom bij aan de mogelijkheden voor het nemen van maatregelen ten aanzien van de voortzetting van de actieve winning de komende tien jaar. Dit heb ik in het definitieve besluit nader toegelicht.
4h	005	Zienswijze	Indiener is op dit moment tegen de instemming met verlenging van de zoutwinning. De minister stelt voorwaarden te hebben gesteld aan de vergunning. Indiener ziet dat als 'non' voorwaarden. Nobian mag zelf een onderzoeksplan opstellen en dat zelf uitvoeren. 'wie betaalt bepaalt' een spreekwoord dat helaas bijna altijd waar is. De geloofwaardigheid van het ministerie wordt hier wel erg wankel. Als er al aanvullende voorwaarden worden gesteld in het kader van onderzoek naar veiligheid etc. dan moeten deze niet door Nobian zelf worden uitgevoerd maar door een onafhankelijke instantie.
		Antwoord	Nobian moet het onderzoeksplan ter goedkeuring aan mij voorleggen. Dit plan wordt ook voor advies voorgelegd aan SodM en TNO-AGE. Nobian moet het onderzoek vervolgens conform het goedgekeurde plan van aanpak uitvoeren.
4i	006	Zienswijze	Indiener stelt dat er nog veel onzekerheden bestaan over het veilig afsluiten van de zoutcavernes. Nobian krijgt van de minister een termijn van 5 jaar om aanvullend onderzoek aan te leveren. Dat is een veel te lange termijn. Bovendien zou indiener liever zien dat een onafhankelijke instantie de onderzoeken en monitoring uitvoert, in plaats van Nobian zelf. Wanneer de onderzoeks- en monitoringresultaten daar aanleiding toe geven, moet het ook mogelijk zijn de vergunning tussentijds in te trekken. Indiener stelt dat een juiste toepassing van het voorzorgprincipe betekent dat het besluit om in te stemmen met het winningsplan pas genomen mag worden wanneer voldoende overtuigend is aangetoond dat de cavernes na de winning ook

			veilig kunnen worden afgesloten en dit onderschreven wordt door de deskundige toezichthouder. Het SodM heeft grote twijfels geuit, en ook TNO en zelfs het door Nobian ingehuurd CCC geven aan dat er nog veldvalidatie nodig is.
		Antwoord	Het stellen van een kortere tijd dan 5 jaar is gezien de hoeveelheid onderzoek die Nobian moet verrichten niet mogelijk. Nobian is voorgeschreven om jaarlijks te rapporteren over het onderzoek. De resultaten van het onderzoek leg ik voor advies voor aan TNO-AGE en SodM. Indien er sprake is van gewijzigde omstandigheden of inzichten kan ik op grond van artikel 36, derde lid van de Mijnbouwwet mijn instemming wijzigen of beperken.
4j	007	Zienswijze	De gemeente Veendam stelt dat Nobian onderzoek moet doen naar bodemdaling, scheurvorming in de ondergrond en het afsluiten van cavernes. In het ontwerpbesluit staat echter niet wat er gedaan moet worden als de onderzoeken negatief uitpakken. De gemeente stelt dat er in het definitieve besluit voorschriften moeten komen die een opschortende werking hebben op de actieve zoutwinning. Tevens stelt de gemeente dat in het ontwerp geen opschortende werking is opgenomen, op de actieve zoutwinning in geval Nobian niet aan voorschriften of termijnen voldoet.
		Antwoord	Indien Nobian niet aan de gestelde voorschriften voldoet is het aan SodM om in haar rol als toezichthouder te besluiten of en welke consequenties hieruit volgen. Daarnaast kan ik de instemming intrekken of wijzigen op grond van artikel 36, derde lid, van de Mijnbouwwet, als sprake is van een veranderde omstandigheid of gewijzigd inzicht in de beoordeling van de veiligheid, planmatig gebruik of beheer of de nadelige gevolgen voor natuur en milieu. Een gewijzigd inzicht ten aanzien van die beoordeling van de gevolgen van de voortzetting van de actieve winning op de wijze van afsluiten kan ook blijken uit het onderzoek of de tussentijdse resultaten daarvan. Het uitvoeren van het onderzoek draagt daarom bij aan de mogelijkheden voor het nemen van maatregelen ten aanzien van de voortzetting van de actieve winning de komende tien jaar.
		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen geven aanleiding om de voorschriften in het ontwerpbesluit te wijzigen. Ik specificeer in het definitieve besluit welke gegevens Nobian binnen 5 jaar moet indienen ter goedkeuring van mij. In het instemmingsbesluit wordt Nobian het volgende voorgeschreven: • het uiterlijk binnen vijf jaar en tien jaar na inwerkingtreding van dit besluit indienen van een geactualiseerde bodemdalingsprognose bij SodM. Deze prognose moet ook de bodemdaling bevatten door andere mijnbouwactiviteiten en de bodemdaling door de voormalige gasproductie uit het Groningenveld. Deze prognose moet een gevoeligheidsanalyse bevatten op basis van de best beschikbare methode voor deze bodemdalingsprognose. • onderzoek naar het volume pekkel dat in de ondiepe ondergrond kan doordringen met gebruikmaking van een model voor scheurinitiatie en propagatie en het indienen van de

			resultaten hiervan binnen twee jaar na inwerkingtreding van dit besluit bij mij. Dit onderzoek moet Nobian baseren op modellen voor drukontwikkeling in afgesloten cavernes die actueel zijn op het moment van het uitvoeren van het onderzoek. • het doen van nader onderzoek naar de effecten van alle realistische scenario's van afsluiten van de cavernes ZW-1 tot en met ZW-9, inclusief mitigerende maatregelen, en het hierbij betrekken van de meest recente wetenschappelijke ontwikkelingen. • het indienen van een plan van aanpak voor het onderzoek, ter goedkeuring bij mij, dat bevat: ▪ een beschrijving van de onderzoeksvragen; ▪ een beschrijving van de wijze waarop de resultaten uit eerdere onderzoeken worden meegenomen; ▪ een beschrijving van de mijlpalen die bij het onderzoek worden gehanteerd, en de planning daarvan; ▪ een beschrijving van de uit te voeren veldtesten en de planning van de uitvoering daarvan; ▪ een beschrijving van de jaarlijkse rapportages en de planning van de oplevering daarvan; ▪ een vermelding van de partijen die worden betrokken bij het onderzoek en de wijze waarop die worden betrokken. • het uitvoeren van het onderzoek conform het genoemde plan van aanpak en het indienen van de eindresultaten van het onderzoek bij mij uiterlijk acht jaar na inwerkingtreding van dit besluit. • het indienen binnen vijf jaar na inwerkingtreding van dit besluit van een plan voor het veilig afsluiten van de cavernes ter goedkeuring in bij mij, op basis van de op dat moment beschikbare resultaten van het onderzoek. Het plan wordt voor advies in ieder geval voorgelegd aan SodM en TNO-AGE. Het plan bevat een beschrijving en onderbouwing van: ▪ de periode van gecontroleerd aflaten van pekkel uit de cavernes; ▪ een planning op hoofdlijnen van het afsluiten van de cavernes op basis van mijlpalen; ▪ de verwachte effecten ten aanzien van bodembeweging en het volume pekkel dat in de ondiepe ondergrond kan doordringen als gevolg van de wijze van afsluiten van de cavernes; ▪ de te treffen mitigerende maatregelen met het oog op de verwachte effecten ten aanzien van bodembeweging en het volume pekkel dat in de ondiepe ondergrond kan doordringen als gevolg van de wijze van afsluiten van de cavernes; ▪ de specifieke wijze van afsluiting per caverne; ▪ de wijze en frequentie van de uit te voeren metingen in de cavernes ten behoeve van de cavernestabiliteit tijdens de periode van gecontroleerd aflaten van pekkel uit de cavernes.
--	--	--	---

			• het actualiseren van het plan om de cavernes af te sluiten, indien na het indienen van dat plan, uit resultaten van onderzoek blijkt dat het noodzakelijk is dat plan aan te passen om de cavernes veilig af te kunnen sluiten. Deze actualisatie vereist mijn goedkeuring. • het injecteren van stoffen in de cavernes ten behoeve van veldtesten. Bij een verzoek om goedkeuring op het inbrengen van stoffen in de cavernes, moet Nobian de opgaaf van de hoeveelheden die worden geïnjecteerd per caveerne en een beschrijving van de bij de vulling te gebruiken put en effecten ten aanzien van bodemdaling indienen bij SodM.
--	--	--	---

5			<i>Overig</i>
5a	001, 003, 007	Zienswijze	De provincie Groningen en de gemeenten Pekela en Veendam stellen dat op pagina 22 en 23 van het ontwerpbesluit onder de alinea 'Financiële zekerheid' gesproken wordt over artikel 47 Mbw, waar volgens de provincie artikel 46 Mbw. van toepassing is.
		Antwoord	Artikel 47 van de Mijnbouwwet is van toepassing op houders van een winnings- of opsporingsvergunning voor delfstoffen (artikel 6 van de Mijnbouwwet), een opslagvergunning (artikel 25 van de Mijnbouwwet), van een startvergunning aardwarmte of van een vervolgvergunning aardwarmte. Nobian beschikt over een winningsvergunning op grond van artikel 6 van de Mijnbouwwet. Artikel 47 van de Mijnbouwwet is zodoende ook van toepassing op zoutwinning en kan zo nodig ook worden toegepast op de activiteiten van Nobian.
5b	001, 002, 003, 004, 007	Zienswijze	Indieners stellen dat er een integrale toekomstvisie moet worden opgesteld in samenwerking met de betrokken decentrale overheden en de inwoners van het gebied. Voor een geslaagde uitvoering van deze visie, stelt de provincie dat hierbij de rollen en bevoegdheden van alle stakeholders gewaarborgd moet zijn, zodat een breed gedragen en gezamenlijke visie ontstaat.
		Antwoord	Ik ben het met indieners eens dat in dit gebied veel verschillende activiteiten worden voorzien. De ambities voor voortzetten van zoutwinning en ondergrondse opslag van waterstofgas zullen de komende jaren meer gestalte krijgen. Om deze reden vind ik het belangrijk om in een gebiedsproces tussen betrokken overheden en operators het gesprek te voeren over de ontwikkelingen in het gebied in de komende jaren, waardoor de verschillende processen ook beter te volgen zijn. Als onderdeel van die gesprekken kan een visie worden ontwikkeld waarbij ook de boven- en ondergrondse ruimtelijke inpassing van alle toekomstige activiteiten wordt verkend. De eerste gesprekken met decentrale overheden over de inrichting van een gesprekstafel en de daar te agenderen onderwerpen zijn inmiddels opgestart. Of een visie wordt

			ontwikkeld en welke vorm dit krijgt is onderdeel van de gesprekken en kan ik nu niet op vooruitlopen. Ten aanzien van het besluit op het winningsplan merk ik op dat een gebiedsproces buiten het beoordelingskader valt waar de wettelijke toetsingsgronden uit artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet op zien. Deze adviespunten kunnen geen rol spelen bij de beoordeling of ingestemd kan worden met het winningsplan. De beslissing tot een gebiedsproces en wat daaronder wordt verstaan kan daarom geen onderdeel zijn van dit besluit.
5c	002	Zienswijze	Indiener stelt dat periodieke informatiebijeenkomsten, een meldpunt voor zorgen en klachten, en actieve communicatie richting inwoners moet worden voortgezet en waar mogelijk verder worden versterkt.
		Antwoord	Ik ben ermee eens dat er sprake moet zijn van actieve communicatie richting inwoners door Nobian. Nobian geeft hier ook vorm aan. Echter, de wijze van communiceren door Nobian valt buiten het beoordelingskader van het winningsplan.
5d	002	Zienswijze	Indiener stelt dat de gemeenten en inwoners structureel moeten worden betrokken bij alle vervolgstappen.
		Antwoord	Ik ben ermee eens dat Nobian de gemeenten en inwoners structureel moet betrekken. Nobian is dit ook voornemens te doen. Echter, de wijze waarop Nobian de omgeving betreft, valt buiten het beoordelingskader van het winningsplan.
5e	002	Zienswijze	Indiener stelt dat het economische belang van de zoutwinning en de sterke afhankelijkheid van chloorproductie voor het industriegebied Eemshaven en de noordelijke chemiecluster zwaarder lijken te wegen dan het voorzorgsprincipe. De industrie in Noord-Nederland is momenteel sterk afhankelijk van chloorproducten die voortkomen uit de zoutwinning door Nobian in Zuidwending. Juist deze afhankelijkheid lijkt ertoe te leiden dat het voorzorgsprincipe niet volledig wordt toegepast. Indiener stelt dat moet worden ingezet op een duurzaam bedrijfsmodel, waarbij alternatieven en innovatie worden gestimuleerd en de afhankelijkheid van één bron wordt verminderd. Zo kan de leveringszekerheid worden vergroot en het risico op maatschappelijke en economische schade bij verstoringen worden beperkt.
		Antwoord	Ik erken het economisch belang van zoutwinning voor Nederland. Echter, economische belangen spelen geen rol in de besluitvorming op het winningsplan en vormen geen grondslag om wel of niet in te stemmen daarmee. Ik stem alleen in met zoutwinning als dit veilig en verantwoord kan voor mens en milieu.
5f	002	Zienswijze	Indiener stelt dat structurele en transparante communicatie met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties nodig is. Dit omvat niet alleen informatie over plannen en risico's, maar ook over de resultaten van monitoring en de voortgang van onderzoeken. Een actieve en laagdrempelige participatie van de lokale gemeenschap in het gehele proces is essentieel voor draagvlak en het behoud van vertrouwen.

		Antwoord	Ik ben het ermee eens dat er sprake moet zijn van transparante communicatie richting inwoners door Nobian. Nobian geeft hier ook vorm aan. Echter, de wijze van communiceren door Nobian valt buiten het beoordelingskader van het winningsplan.
5g	002	Zienswijze	Indiener stelt dat de zoutwinning een directe impact heeft op de leefbaarheid en het welzijn van inwoners. Indiener vraagt aandacht voor de effecten op woningwaarde, de gezondheid van bewoners en het algemene gevoel van veiligheid in het gebied. Deze sociaalmaatschappelijke aspecten moeten volwaardig worden meegewogen in de besluitvorming en er moeten adequate maatregelen worden getroffen om negatieve gevolgen te mitigeren.
		Antwoord	Bij de beoordeling van het winningsplan is van belang te weten dat de af te wegen belangen en relevante feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. Andere zaken dan waar de wettelijke toetsingsgronden op zien, kunnen geen rol spelen bij de beoordeling of ingestemd kan worden met het winningsplan en kunnen daarom ook niet leiden tot het opnemen van een voorschrift daarover in het besluit. Op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet kan ik enkel voorschriften opnemen: • indien het in het winningsplan aangeduide gebied door onze minister niet geschikt wordt geacht voor de in het winningsplan vermelde activiteit om reden van het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan; • in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, aardwarmte, andere natuurlijke rijkdommen, waaronder grondwater met het oog op de winning van drinkwater, of mogelijkheden tot het opslaan van stoffen; • indien nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan; • indien nadelige gevolgen voor de natuur worden veroorzaakt. Genoemde aspecten kunnen zodoende niet tot een voorschrift of weigering van de instemming met het winningsplan leiden. Ik merk op dat als een oorzakelijk verband tussen de schade en de zoutwinning van Nobian wordt vastgesteld, dan moet Nobian deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek).
5h	002	Zienswijze	Indiener stelt dat financiële waarborgen moeten worden getroffen om eventuele toekomstige schade of milieueffecten op te vangen. De verantwoordelijkheid voor deze nazorg moet helder zijn en geborgd worden.
		Antwoord	Ter dekking van de aansprakelijkheid voor de schade die naar redelijke schatting ontstaat door bodembeweging als gevolg van het winnen van zout, kan ik op basis van artikel 46 van de Mijnbouwwet van Nobian verlangen dat deze financiële waarborgen treft. Hiervan kan ik gebruik maken indien twijfel bestaat of de financiële capaciteit van Nobian voldoende is om de schade te vergoeden indien die door haar mijnbouwactiviteiten is veroorzaakt. Sinds 2022 is in de

			Mijnbouwwet ook een mogelijkheid tot het stellen van financiële zekerheid voor het opruimen van mijnbouwwerken (op land) (artikel 47 Minbouwwet). Een besluit op grond van artikel 46 of 47 Mijnbouwwet is een zelfstandig besluit en staat los van het instemmingsbesluit met het winningsplan. Gelet daarop hoort het onderwerp financiële zekerheid ten behoeve van kosten van abandonneren niet thuis in een instemmingsbesluit.
5i	004	Zienswijze	Indiener verzoekt de minister expliciet te benoemen hoe de rijksoverheid verantwoordelijkheid neemt voor vertrouwensherstel, zoals ook aanbevolen in de Parlementaire Enquête Aardgaswinning Groningen.
		Antwoord	Voor de reactie van het kabinet op de Parlementaire Enquête Aardgaswinning Groningen verwijs ik naar de brief aan de Tweede Kamer van 25 april 2023. ¹
5j	004	Zienswijze	Indiener stelt dat structurele lasten voor bewoners niet stilzwijgend mogen worden afgewenteld, terwijl de economische baten elders terechtkomen. In lijn met wat gebruikelijk is bij windparken en gaswinning, stelt indiener dat er sprake moet zijn van eerlijke financiële herverdeling. Indiener roept op om bij het definitieve besluit een onafhankelijk beheerd gebiedsfonds in te richten. Dit fonds moet worden gevoed uit de economische opbrengsten van de zoutwinning en beschikbaar moet worden gesteld voor leefbaarheidsprojecten, preventieve woningverbetering en maatschappelijke initiatieven in de regio. Vergelijkbare fondsen bestaan in de Wieringermeer, Delfzijl en de Drentse Veenkoloniën.
		Antwoord	De beslissingsbevoegdheid met betrekking tot een winningsplan biedt geen grondslag tot het inrichten of voorschrijven van een gebiedsfonds.
5k	005	Zienswijze	Indiener stelt dat uit alle stukken en uit het gesprek dat indiener heeft gevoerd met de minister op 14 juli jl. op het gemeentehuis in Veendam blijkt dat economische belangen de hoofdrol spelen bij het besluit tot verlenging van de winning. Ook blijkt uit alles dat dit besluit onlosmakelijk is verbonden met het feit dat desbetreffende zoutcavernes geschikt gemaakt dienen te worden voor toekomstige opslag van waterstof. Tevens blijkt uit de Nationale Agenda Ondergrondse Waterstofopslag dat nog heel veel onduidelijk is. En dan gaat het niet om marginale aspecten maar om zaken die te maken hebben met levensbelang, veiligheid van omwonenden etc. Over jaren blijkt dat de minister heeft gespeeld met levens van mensen, met de veiligheid van bewoners, met algemeen welzijn van omwonenden. De minister moet de vergunning niet verlenen voor verlenging van zoutwinning in Zuidwending met tien jaar, maar de minister moet eerst gedegen onderzoek doen en in kaart moet brengen wat de ontwikkelingen in het gebied moeten zijn.
		Antwoord	Ik erken het economisch belang van zoutwinning voor Nederland. Echter, economische belangen spelen geen rol in de besluitvorming op het winningsplan en vormen geen grondslag om wel of

¹ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z07612&did=2023D17800

			niet in te stemmen daarmee. Ik stem alleen in met zoutwinning als dit veilig en verantwoord kan voor mens en milieu. Deze cavernes zijn overigens niet geschikt voor waterstofopslag.
5l	005	Zienswijze	Indiener stelt niet tegen ontwikkeling van duurzame energie te zijn. Ook wil indiener dat toekomstige generaties op een goede manier kunnen leven zonder dat de aarde nog meer wordt uitgeput. Maar deze ontwikkeling lijkt nu te gaan over hoofden van omwonenden heen. Indiener weet niet welke veiligheidsrisico's er zijn. Wat gebeurt er met de waardeontwikkeling van de woningen en of huizen straks nog verkoopbaar zijn. Indiener vraagt zich af hoe het woongebied er straks uit ziet. Het lijkt of de minister een betrekkelijk klein gebiedje opoffert voor de door haar gewenste ontwikkeling. Indiener stelt dat het omwonenden als nevenschade worden gezien. Indiener stelt dat afspraken moeten worden gemaakt met omwonenden en de gemeente over zaken als lusten en lastenverdeling, compensatie woongenot, schaderegeling, compensatie vermindering woningwaarde en veiligheidsgaranties. De minister zou eerst dit moeten regelen voordat een toestemming voor verlenging van de zoutwinning gegeven wordt.
		Antwoord	Bij de beoordeling van het winningsplan is van belang te weten dat de af te wegen belangen en relevante feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. Andere zaken dan waar de wettelijke toetsingsgronden op zien zoals eventuele waardedaling en lusten- en lastenverdeling, kunnen geen rol spelen in het besluit en leiden niet tot het opnemen van een voorschrift in het besluit. Ik vind het belangrijk dat Nobian afspraken met omwonenden maakt. Het besluit op het winningsplan is echter niet het middel om afspraken met omwonenden in vast te leggen.
5m	005	Zienswijze	Indiener stelt dat Groningen weer de pineut is. Eerst het gas, zoutwinning, windmolen- en zonneparken en nu waterstofopslag. Indiener vraagt zich af of dit allemaal net zo makkelijk was gegaan als er opslag van waterstof mogelijk zou zijn in Heemstede, Leiden of Utrecht. De minister moet van tevoren duidelijke afspraken maken met bewoners over compensatie in brede vorm op het gebied van welzijn en woonomgeving.
		Antwoord	Niet elk gebied in Nederland is geschikt voor zoutwinning. In de beoordeling van het plan heb ik geen voorkeur tussen gebieden. Ik ben mij bewust van de ervaringen met de gevolgen van de gaswinning elders in de provincie Groningen, maar dat is geen aanleiding om instemming met andere mijnbouwactiviteiten die veilig en verantwoord kunnen plaatsvinden, te weigeren. De wijze van batendeling kan op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet geen onderdeel zijn van het besluit op het winningsplan.
5n	005	Zienswijze	Indiener stelt op dit moment geconfronteerd te worden met vele vergunningen. Vergunningen voor evaluatieboringen en vergunning voor verlenging zoutwinning. Al deze vergunningen zijn onlosmakelijk verbonden met de wens van het ministerie om opslag van waterstof mogelijk te maken in Zuidwending.

		Antwoord	Er vinden veel verschillende activiteiten plaats rond Zuidwending, waardoor er meerdere vergunningprocedures lopen met betrekking tot dit gebied. Daarom wordt er een gebiedsproces opgestart.
5o	005	Zienswijze	Deze vergunning tot verlenging van zoutwinning past in een groter geheel waarvan de contouren en voorwaarden duidelijk zijn. Op dit moment is alleen het gewenste economische effect duidelijk. Bij het opstellen van een dergelijke gebiedsvisie wil indiener actief betrokken zijn. Dit heeft de minister toegezegd tijdens het gesprek op 14 juli jl. in het gemeentehuis Veendam.
		Antwoord	Tijdens het gesprek op 14 juli heb ik indiener en andere omwonenden gehoord. Ik heb aangegeven dat er participatie zal worden ingeregeld in het proces om te komen tot een gebiedsvisie. De reikwijdte en invulling worden momenteel uitgewerkt en ook hoe en op welk wijze invulling wordt gegeven aan de participatie.
5p	006	Zienswijze	Indiener stelt dat de veiligheid van mens, dier en milieu altijd voorop moet staan. Economische belangen mogen nooit prevaleren boven veiligheid.
		Antwoord	Ik erken het economisch belang van zoutwinning voor Nederland. Echter, economische belangen spelen geen rol in de besluitvorming op het winningsplan en vormen geen grondslag om wel of niet in te stemmen daarmee. Ik stem alleen in met zoutwinning als dit veilig en verantwoord kan voor mens en milieu.
5q	006	Zienswijze	Indiener stelt dat inwoners recht hebben op duidelijkheid over de risico's van lekkage, verzilting van het grondwater en mogelijke instabiliteit van de ondergrond.
		Antwoord	Nobian heeft de risico's van de zoutwinning beschreven in het winningsplan. Daarnaast heb ik Nobian voorgeschreven nader onderzoek te doen naar het afsluiten van de cavernes. Op deze manier worden eventuele onzekerheden met betrekking tot het afsluiten van de cavernes verder verkleind. In het voorgeschreven plan van aanpak voor nader onderzoek zal ook aandacht zijn hoe omwonenden te informeren.
5r	006	Zienswijze	Indiener stelt zich zorgen te maken over het ontbreken van een langetermijnvisie. Onderdeel van een deugdelijke langetermijnvisie moet in de eerste plaats een onderzoek naar alternatieven bevatten zodat er geen afhankelijkheid van de zoutwinning ontstaat. Daarnaast mist indiener juist met betrekking tot het economisch perspectief een integrale afweging. Het economische belang kan niet worden bepaald zolang alle kosten die verbonden zijn aan de zoutwinning niet worden betrokken. Tenslotte dienen er voorwaarden gesteld te worden aan de aansprakelijkheid voor schade die ontstaat na de beëindiging van de zoutwinning. Bewoners, maar ook decentrale overheden, moeten de zekerheid hebben dat tot ver na de beëindiging van de zoutwinning er altijd iemand garant staat voor de kosten. Dit geldt des te meer omdat de te verwachten bodemdaling met name op zal treden na de beëindiging van de zoutwinning.
		Antwoord	Bij een besluit op een winningsplan wordt beoordeeld of de beschreven winning veilig en verantwoord kan plaatsvinden voor mens en milieu. Het onderzoeken van alternatieven maakt

			daar geen onderdeel van uit. Ik erken het economisch belang van zoutwinning voor Nederland. Echter, economische belangen spelen geen rol in de besluitvorming op het winningsplan en vormen geen grondslag om wel of niet in te stemmen daarmee. Ik ben het eens dat de mijnbouwonderneming ook na afloop van de winning verantwoordelijk is voor de schade als gevolg van mijnbouwactiviteit, inclusief de kosten ervan. De Mijnbouwwet heeft bepalingen over het stellen van financiële zekerheden. Ik kan, indien noodzakelijk, op basis van de Mijnbouwwet financiële zekerheid voorschrijven in een ander besluit dan het instemmingsbesluit.
		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen geven geen aanleiding om het ontwerpbesluit te wijzigen.